

Wstęp – Piotr Szukalski	9
Część I	17
Wymiary i uwarunkowania aktywności społeczno-zawodowej osób starszych	17
Rozdział I – Justyna Wiktorowicz	19
Starzenie się ludności Unii Europejskiej jako wyzwanie dla rynku pracy	19
Wprowadzenie	19
1.1. Główne tendencje demograficzne w krajach Unii Europejskiej	20
1.2. Wybrane cechy społeczno-ekonomiczne osób w niemobilnym wieku produkcyjnym	26
1.3. Sytuacja materialna starszych Europejczyków	33
1.4. Aktywność zawodowa Europejczyków – główne tendencje	35
1.5. Podsumowanie	42
Rozdział II – Zofia Wysokińska	45
Koncepcja aktywnego starzenia się – o próbach jej wdrażania w UE	45
Wprowadzenie	45
2.1. Aktywne starzenie się w świetle koncepcji zrównoważonego rozwoju oraz Europejskiej Strategii Zatrudnienia	47
2.2. Ekonomiczne skutki starzenia się społeczeństw – odpowiedzi UE	50
2.3. Europejskie partnerstwo na rzecz innowacji sprzyjających aktywnemu starzeniu się w dobrym zdrowiu – przykład działań w sferze starzenia się ludności	53
2.4. Działania UE w odniesieniu do przedsiębiorczości osób starszych	54
2.5. Podsumowanie	57
Rozdział III – Elżbieta Kowalska-Dubas	59
Lifelong Learning – aktualizowanie wiedzy, umiejętności i kwalifikacji	59
Wprowadzenie	59
3.1. Całociągowe uczenie się – geneza idei	59
3.2. Całociągowe uczenie się – wybrane sposoby rozumienia	60
3.3. Całociągowe uczenie się – próba wyjaśnienia terminu	61
3.4. Wielowymiarowość całociągowego uczenia się	62
3.5. Uczenie się przez całe życie w kontekście aktywności zawodowej osób w wieku 50+ – wybrane aspekty	63
3.6. Czynniki sprzyjające efektywności uczenia się po 50. roku życia	67
3.7. Podsumowanie	68
Rozdział IV – Monika Smusz-Kulesza	71
Prawo antydyskryminacyjne jako instrument wspomagający starszych pracowników w UE	71
Wprowadzenie	71

4.1. Ewolucja regulacji antydyskryminacyjnych na poziomie UE	72
4.2. Obecne regulacje prawne	74
4.3. Perspektywy rozwoju, uwagi <i>de lege ferenda</i>	77
Rozdział V – Izabela Kołodziejczyk-Olczak	79
Zarządzanie wiekiem – jak pracodawcy mogą odpowiadać na wyzwania demograficzne?	79
Wprowadzenie	79
5.1. Zarządzanie wiekiem i różnorodnością – informacje wstępne	79
5.2. Zarządzanie wiekiem w I grupie krajów – „skandynawska opieka”	83
5.3. Zarządzanie wiekiem w II grupie krajów – „zachodnioeuropejska różnorodność”	84
5.4. Zarządzanie wiekiem w III grupie krajów – „śroziemnomorska droga”	85
5.5. Zarządzanie wiekiem w IV grupie krajów – „środkowoeuropejska młoda demokracja”	86
5.6. Analizy porównawcze dotyczące zarządzania wiekiem	87
5.7. Podsumowanie	90
Część II	93
Przegląd rozwiązań systemowych w wybranych krajach UE	93
Raporty krajowe	* 93
Rozdział VI – Piotr Szukalski	95
Metodyka badań na poziomie krajowym	95
Rozdział VII – Piotr Szukalski	105
Raport krajowy – Dania	105
7.1. Zmiany demograficzne	105
7.2. Sytuacja społeczno-gospodarcza	107
7.3. System emerytalno-rentowy	109
7.4. Działania na rzecz zwiększania aktywności zawodowej osób w wieku 50+	110
7.4.1. Dokumenty odwołujące się do koncepcji aktywnego starzenia się	110
7.4.2. Działania na rzecz pracujących	110
7.4.3. Działania na rzecz innych grup społeczno-zawodowych	112
7.4.4. Działania na rzecz bezrobotnych	112
7.4.5. Programy zdrowotne dla osób w wieku 50+	113
7.4.6. Stosowanie zarządzania wiekiem	114
7.5. Podsumowanie	115
Rozdział VIII – Zofia Szweda-Lewandowska	117
Raport krajowy – Szwecja	117
8.1. Zmiany demograficzne	117
8.2. Sytuacja społeczno-gospodarcza	119
8.3. System emerytalno-rentowy	120
8.4. Działania na rzecz zwiększania aktywności zawodowej osób w wieku 50+	122
8.4.1. Dokumenty odwołujące się do koncepcji aktywnego starzenia się	122
8.4.2. Działania na rzecz pracujących	123

8.4.3. Działania na rzecz innych grup społeczno-zawodowych	124
8.4.4. Działania na rzecz bezrobotnych	124
8.4.5. Programy zdrowotne dla osób w wieku 50+	125
8.4.6. Stosowanie zarządzania wiekiem	125
8.5. Podsumowanie	126
Rozdział IX – Piotr Szukalski	129
Raport krajowy – Francja	129
9.1. Zmiany demograficzne	129
9.2. Sytuacja społeczno-gospodarcza	131
9.3. System emerytalno-rentowy	133
9.4. Działania na rzecz zwiększania aktywności zawodowej osób w wieku 50+	134
9.4.1. Dokumenty odwołujące się do koncepcji aktywnego starzenia się	134
9.4.2. Działania na rzecz pracujących	135
9.4.3. Działania na rzecz innych grup społeczno-zawodowych	137
9.4.4. Działania na rzecz bezrobotnych	138
9.4.5. Programy zdrowotne dla osób w wieku 50+	138
9.4.6. Stosowanie zarządzania wiekiem	139
9.5. Podsumowanie	139
Rozdział X – Justyna Wiktorowicz	141
Raport krajowy – Holandia	141
10.1. Zmiany demograficzne	141
10.2. Sytuacja społeczno-gospodarcza	143
10.3. System emerytalno-rentowy	145
10.4. Działania na rzecz zwiększania aktywności zawodowej osób w wieku 50+	147
10.4.1. Dokumenty odwołujące się do koncepcji aktywnego starzenia się	147
10.4.2. Działania na rzecz pracujących	147
10.4.3. Działania na rzecz innych grup społeczno-zawodowych	149
10.4.4. Działania na rzecz bezrobotnych	150
10.4.5. Programy zdrowotne dla osób w wieku 50+	150
10.4.6. Stosowanie zarządzania wiekiem	150
10.5. Podsumowanie	152
Rozdział XI – Piotr Szukalski	153
Raport krajowy – Wielka Brytania	153
11.1. Zmiany demograficzne	153
11.2. Sytuacja społeczno-gospodarcza	155
11.3. System emerytalno-rentowy	157
11.4. Działania na rzecz zwiększania aktywności zawodowej osób w wieku 50+	158
11.4.1. Dokumenty odwołujące się do koncepcji aktywnego starzenia się	158
11.4.2. Działania na rzecz pracujących	159
11.4.3. Działania na rzecz innych grup społeczno-zawodowych	160
11.4.4. Działania na rzecz bezrobotnych	160
11.4.5. Programy zdrowotne dla osób w wieku 50+	163

11.4.6. Stosowanie zarządzania wiekiem	163
11.5. Podsumowanie	164
Rozdział XII – Izabela Kołodziejczyk-Olczak	165
Raport krajowy – Cypr	165
12.1. Zmiany demograficzne	165
12.2. Sytuacja społeczno-gospodarcza	167
12.3. System emerytalno-rentowy	169
12.4. Działania na rzecz zwiększania aktywności zawodowej osób w wieku 50+	171
12.4.1. Dokumenty odwołujące się do koncepcji aktywnego starzenia się	171
12.4.2. Działania na rzecz pracujących	171
12.4.3. Działania na rzecz innych grup społeczno-zawodowych	172
12.4.4. Działania na rzecz bezrobotnych	172
12.4.5. Programy zdrowotne dla osób w wieku 50+	173
12.4.6. Stosowanie zarządzania wiekiem	173
12.5. Podsumowanie	174
Rozdział XIII – Justyna Wiktorowicz	175
Raport krajowy – Hiszpania	175
13.1. Zmiany demograficzne	175
13.2. Sytuacja społeczno-gospodarcza	177
13.3. System emerytalno-rentowy	179
13.4. Działania na rzecz zwiększania aktywności zawodowej osób w wieku 50+	180
13.4.1. Dokumenty odwołujące się do koncepcji aktywnego starzenia się	180
13.4.2. Działania na rzecz pracujących	181
13.4.3. Działania na rzecz innych grup społeczno-zawodowych	182
13.4.4. Działania na rzecz bezrobotnych	183
13.4.5. Programy zdrowotne dla osób w wieku 50+	184
13.4.6. Stosowanie zarządzania wiekiem	184
13.5. Podsumowanie	184
Rozdział XIV – Izabela Kołodziejczyk-Olczak	187
Raport krajowy – Włochy	187
14.1. Zmiany demograficzne	187
14.2. Sytuacja społeczno-gospodarcza	189
14.3. System emerytalno-rentowy	191
14.4. Działania na rzecz zwiększania aktywności zawodowej osób w wieku 50+	192
14.4.1. Dokumenty odwołujące się do koncepcji aktywnego starzenia się	192
14.4.2. Działania na rzecz pracujących	192
14.4.3. Działania na rzecz innych grup społeczno-zawodowych	195
14.4.4. Działania na rzecz bezrobotnych	196
14.4.5. Programy zdrowotne dla osób w wieku 50+	196
14.4.6. Stosowanie zarządzania wiekiem	197
14.5. Podsumowanie	197

Rozdział XV – Piotr Szukałski	199
Raport krajowy – Bułgaria	199
15.1. Zmiany demograficzne	201
15.2. Sytuacja społeczno-gospodarcza	203
15.3. System emerytalno-rentowy	206
15.4. Działania na rzecz zwiększania aktywności zawodowej osób w wieku 50+	206
15.4.1. Dokumenty odwołujące się do koncepcji aktywnego starzenia się	206
15.4.2. Działania na rzecz pracujących	208
15.4.3. Działania na rzecz innych grup społeczno-zawodowych	210
15.4.4. Działania na rzecz bezrobotnych	210
15.4.5. Programy zdrowotne dla osób w wieku 50+	211
15.4.6. Stosowanie zarządzania wiekiem	211
15.5. Podsumowanie	212
Rozdział XVI – Piotr Szukałski	213
Raport krajowy – Czechy	213
16.1. Zmiany demograficzne	213
16.2. Sytuacja społeczno-gospodarcza	215
16.3. System emerytalno-rentowy	217
16.4. Działania na rzecz zwiększania aktywności zawodowej osób w wieku 50+	219
16.4.1. Dokumenty odwołujące się do koncepcji aktywnego starzenia się	219
16.4.2. Działania na rzecz pracujących	220
16.4.3. Działania na rzecz innych grup społeczno-zawodowych	221
16.4.4. Działania na rzecz bezrobotnych	221
16.4.5. Programy zdrowotne dla osób w wieku 50+	221
16.4.6. Stosowanie zarządzania wiekiem	222
16.5. Podsumowanie	223
Rozdział XVII – Zofia Szweda-Lewandowska	225
Raport krajowy – Rumunia	225
17.1. Zmiany demograficzne	225
17.2. Sytuacja społeczno-gospodarcza	227
17.3. System emerytalno-rentowy	230
17.4. Działania na rzecz zwiększania aktywności zawodowej osób w wieku 50+	232
17.4.1. Dokumenty odwołujące się do koncepcji aktywnego starzenia się	232
17.4.2. Działania na rzecz pracujących	233
17.4.3. Działania na rzecz innych grup społeczno-zawodowych	233
17.4.4. Działania na rzecz bezrobotnych	234
17.4.5. Programy zdrowotne dla osób w wieku 50+	236
17.4.6. Stosowanie zarządzania wiekiem	236
17.5. Podsumowanie	236
Synteza raportów krajowych	237
Rozdział XVIII – Piotr Szukałski, Justyna Wiktorowicz, Anna Jawor-Joniewicz, Janusz Kornecki	239
Działania sprzyjające aktywnemu starzeniu się w krajach Unii Europejskiej – poziom mezo i mikro	239

Wprowadzenie	239
18.1. Przykłady działań ukierunkowanych na aktywizację zawodową bezrobotnych w wieku 45/50+	242
18.2. Przykłady działań ukierunkowanych na kontynuowanie zatrudnienia przez pracowników w wieku 45/50+	248
18.3. Przykłady działań ukierunkowanych na zarządzanie wiekiem	252
18.4. Przykłady działań ukierunkowanych na aktywizację seniorów	257
18.5. Podsumowanie	261
Rozdział XIX – Elżbieta Kryńska	263
Rekomendacje dla Polski wynikające z rozwiązań systemowych stosowanych w krajach Unii Europejskiej	263
19.1. Uwagi wstępne	269
19.2. Rekomendacje	267
Bibliografia	282
Notki o autorach i redaktorach raportu końcowego	299
Spis tabel	* 302
Spis rysunków	304